

УДК 338:48

DOI: <https://doi.org/10.32840/2522-4263/2019-4-49>**Гальцова О.Л.***доктор економічних наук, професор,
завідувач кафедри національної економіки, маркетингу
та міжнародних економічних відносин
Класичного приватного університету***Юрченко Н.І.***кандидат економічних наук, викладач,
Дніпровського державного аграрно-економічного університету***Galtsova Olga***Doctor of Economics, Professor,
Head of the Department of National Economy
and Marketing and International Economic Relations,
Private Private University, Zaporozhye***Yurchenko Nataliy***Candidate of Economic Sciences, Lecturer
Dniprovsky State Agrarian-Economic University,*

ОСНОВНІ АСПЕКТИ ТУРИСТИЧНОЇ ГАЛУЗІ УКРАЇНИ В ПЕРІОД ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ

MAIN ASPECTS OF THE TOURIST INDUSTRY OF UKRAINE IN THE EUROPEAN INTEGRATION PERIOD

АНОТАЦІЯ

У статті висвітлено основні аспекти туристичної галузі в період євроінтеграції. А також проаналізовано туризм як перспективний сектор євроінтеграційних процесів. Досліджено основні фактори, що стримують розвиток туристичної сфери в Україні. Туризм відіграє важливу роль у стимулюванні економічного розвитку не тільки туристичної галузі, але й суміжних галузей, а також інших галузей економіки. Зростання туризму позитивно впливає на споживчий попит, рівень валютних надходжень, а також на зайнятість населення. Роль туризму для розвитку національної економіки важко переоцінити. Туристична галузь має об'єктивні передумови свого розвитку, що склалися на підставі історичних, географічних, культурних та економічних чинників. Туристична індустрія почала приносити високі прибутки країнам, які її розвивають, а також країнам Європейського союзу. Сьогодні туристичний ринок набуває високо конкурентного середовища, в якому кожна країна намагається стати першою у просуванні туристичного товару. Прибутки від туристичної галузі з кожним роком займають все більші показники у бюджетах країн світу. Саме тому розвиток туристичної діяльності в Україні є важливим чинником в умовах євроінтеграції.

Ключові слова: туризм, туристична індустрія, туристичний кластер, євроінтеграція, євроінтеграційні процеси.

АННОТАЦИЯ

В статье освещены основные аспекты туристической отрасли в период евроинтеграции. А также проанализированы туризм как перспективный сектор евроинтеграционных процессов. Исследованы основные факторы, сдерживающие развитие туристической сферы в Украине. Туризм играет важную роль в стимулировании экономического развития не только туристической отрасли, но и смежных отраслей, а также других отраслей экономики. Рост туризма положительно влияет на потребительский спрос, уровень валютных поступлений, а также на занятость населения. Роль туризма для развития национальной экономики трудно переоценить. Туристическая отрасль имеет объективные предпосылки своего развития, сложившихся на основании исторических, географических, культурных и экономических факторов. Туристическая индустрия начала приносить высокие доходы странам, которые ее развивают, а также странам Европейского союза. Сегодня туристический рынок приобретает высоко конкурентной среды, в

котором каждая страна пытается стать первой в продвижении туристического продукта. Доходы от туристической отрасли с каждым годом занимают все большие показатели в бюджетах стран мира. Именно поэтому развитие туристической деятельности в Украине является важным фактором в условиях евроинтеграции.

Ключевые слова: туризм, туристическая индустрия, туристический кластер, евроинтеграция, евроинтеграционные процессы.

ANNOTATION

The article highlights the aspects of the tourism industry in the period of European integration. Tourism has also been analyzed as a promising sector of European integration processes. The main factors limiting the development of tourism in Ukraine are investigated. Tourism plays an important role in stimulating the economic development of not only the tourism industry but also related industries as well as other sectors of the economy. Increasing tourism has a positive effect on consumer demand, foreign exchange earnings, and employment. The role of tourism in the development of the national economy is difficult to overestimate. The tourism industry has objective prerequisites for its development based on historical, geographical, cultural and economic factors. The tourism industry has started to generate high profits for developing countries and the European Union. Today, the tourism market is becoming a highly competitive environment in which each country tries to become the first to promote the tourism product. The profits from the tourism industry are increasing every year in the budgets of the countries of the world. That is why the development of tourist activity in Ukraine is an important factor in the context of European integration. The European Union is a complex and unique phenomenon in the modern system of international relations. In historical and political-institutional terms, European integration is defined as a process of gradual delegation of national powers to the pan-European level, which led to the formation of its distinctive political system. This model is characterized by a culture of dialogue, as well as compromise, grouping of elements of supranational integration and international cooperation, the formation of horizontal transnational networks and interaction and decision-making. The EU is a major factor in the modern governance and policy-making processes at European level. To date, the reform of economic processes in Ukraine, which are rapidly occurring primarily due to

changes in the political direction of the state, apply without exception to all sectors of the national economy. The tourism industry as one of the highly profitable sectors of the world economy is becoming a leader in the economic and social development of Ukraine.

Key words: tourism, tourism industry, tourism cluster, European integration, European integration processes.

Постановка проблеми. На сьогодні перед Україною постає завдання яке полягає у протиріччі між необхідністю інтегрувати у світову економіку, з одного боку, та забезпечити захист свого внутрішнього ринку, національних інтересів та безпеки – з іншого.

Аналіз досліджень і публікацій. При підготовці статті були використані праці іноземних та українських авторів, таких які досліджували фактори розвитку туристичної діяльності в Україні, які не втрачають своєї актуальності протягом тривалого періоду. Серед авторів, праці яких присвячені даній тематиці, відомі: А. Базиліук, М. Портер, Т. Клименко, С. Соколенко, А. Ахламов, І. Благун, О. Бейдик, М. Бойко, В. Герасименка, Т. Коткова, Л. Малик, Г. Мокрицького, К. Кривенко, В. Братюка, О. Стрішенець, Т. Іванюка, С. Птахів та інших.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Аналіз та обґрунтування основних елементів туристичного бізнесу в Україні, а також розглядається ряд проблем, які відносяться до розвитку туристичної індустрії та аналізу її конкурентоспроможності. Досліджуються проблеми функціонування туристичної галузі України, оцінювання ринку в умовах інтеграції в загальному середовищі ЄС.

Постановка завдання. Метою статті є дослідження формування туристичної галузі України в період Євроінтеграції, визначити та вивчити основні аспекти.

Виклад основного матеріалу дослідження. На сьогоднішній день туризм є невід'ємним компонентом економічного потенціалу у світі який сприяє позитивним змінам у соціально-економічному житті. Все частіше вищі верстви населення залучаються до туристичного руху, які перетворюють туризм на масове явище. Туризм вважається індустрією ХХІ ст. Тому, що на теперішній час туристичне господарство генерує 11% валового продукту у світі, а туристична індустрія – 4,2% і належить, таким чином, до найпотужніших галузей світового господарства [1]. За останні десятиріччя туризм у світі став одним із вагомих економічних факторів, а його обслуговування перетворилося в організовану галузь економіки багатьох країн. Україна – це унікальний комплекс історичних, культурних та природних пам'яток, який має значні рекреаційні можливості, що сформувалися завдяки географічному положенню та історичному розвитку нашої країни. Тому вона має реальні та значні перспективи розвитку туристичної галузі, завдяки чому повинна зайняти одне з гідних місць серед країн – світових туристичних лідерів.

При умовах глобалізації в туризмі Україна може зробити туристичну галузь однією з

пріоритетних галузей економіки. Керівництво Державної туристичної адміністрації України бачить майбутнє галузі в розвитку транспортних коридорів і туристичної інфраструктури, а також контроль за якістю туристичних послуг. Хоча інтеграційний процес на певних напрямках полягає у впровадженні європейських норм і стандартів в освіті, туризмі, поширенні власних культурних і науково-технічних здобутків у ЄС. На кінцевому результаті можуть чекати на підвищення в Україні європейської культурної ідентичності та інтеграцію до загальноєвропейського інтелектуально-освітнього та науково-технічного середовища.

Євроінтеграція – це процес соціально-економічного об'єднання країн на основі розвитку глибоких стійких взаємозв'язків і розподілу праці між національними господарствами, взаємодії їх суб'єктів господарювання, виробничих структур на різних рівнях та у різних формах [2]. Участь у процесі європейської інтеграції – є насамперед процесом глибокого проникнення інститутів ЄС (законодавства, норм і правил ведення бізнесу, кращих практик тощо) в українську економіку. У такій ролі ЄС виступає переважно як фактор впливу на внутрішні процеси [2]. Але підвищення ефективності діяльності України на ринку ЄС – стратегічний напрям забезпечення економічної безпеки України в умовах євроінтеграції і, водночас, індикатор, який дає змогу оцінювати результативність внутрішніх економічних реформ у нашій державі та її євроінтеграційного курсу. Інтеграція України до ЄС має важливі економічні переваги для України, а саме: макроекономічна стабільність, збільшення продуктивності економіки, збільшення обсягів торгівлі між Україною та ЄС, забезпечення вільного руху факторів виробництва в межах ЄС, гарантований захист прав працівників та споживачів [3].

Європейська інтеграція України є найважливішою сучасною тенденцією, що має потужний вплив на процеси реформування туристичної індустрії. Не менш важливим є процес глобалізації. На сучасному етапі розвитку туристичної сфери позначається прагненням політичних сил відповідати образу провідників євроінтеграції, що позначається і на діяльності органів державної влади. Але нерідко позитивне ставлення до євроінтеграційних тенденцій супроводжується відсутністю реальних реформ, зокрема спостерігається збереження перешкод, а також ускладнень ведення бізнесу, практична відсутність позитивних змін у залученні інвестицій та бюджетному фінансуванні соціальних програм, пов'язаних із розвитком туризму [4, с. 124-130].

З метою прискорення темпів розвитку та зростання ефективності туристичної галузі, надання цій сфері пріоритетності, необхідно вирішити проблеми, які потребують невідкладної державної підтримки та регулювання. Основни-

ми чинниками, що стримують розвиток туристичної сфери в Україні є:

- нестабільність політичної ситуації в країні та наявність військового конфлікту на Сході;
- недоліки регіонального регулювання галузі туризму; – недостатність рекламної інформації щодо України за кордоном;
- велике податкове навантаження, що є перешкодою для потенційних інвесторів у сферу туризму; – недостатній рівень кваліфікації персоналу туристичної сфери;
- невелика кількість готелів, які відповідають світовим стандартам [5].

Однією з головних причин ефективного розвитку туристичної індустрії в Україні протягом останніх років залишається слабка туристична інфраструктура [6]. Тобто створення нових залізничних та авіарейсів стане стимулом для розвитку важливих туристичних локацій. Також важливою проблемою є технологічна відсталість галузі. В Україні практично не застосовуються туристичні технології, які в розвинених країнах стали повсякденними: інформаційні електронні довідники щодо готелів, транспортних маршрутів з переліком та зазначенням вартості послуг, які надаються. Хоча останнім часом в сфері інформаційних технологій України спостерігається значне поживлення, тому необхідно активно використовувати таку можливість для наближення до виходу на світовий рівень обслуговування клієнтів.

Щоб адаптувати вітчизняний туризм до європейських вимог, необхідно не тільки розвивати транспортні коридори та туристичну інфраструктуру, а також контролювати якість туристичних послуг, які надаються клієнту, асортимент конкурентоздатних на світовому ринку туристичних продуктів, розвивати туристичні регіони, розвивати туристичні зони екологічного та сільського (зеленого) туризму і туристичні міста. Існує потреба розробки загального плану для розвитку різних видів туризму (лікувально-оздоровчий, зимовий, діловий туризм, екотуризм). Необхідно здійснювати просування власного туристичного продукту за рахунок ефективної рекламно-інформаційної та маркетингової політики, яка передбачатиме просування та рекламу України як туристично-привабливої країни. Зокрема, необхідно налагодити діяльність інформаційних центрів як на території держави, так і за кордоном, постійно розповсюджувати інформацію про можливості туристичної країни. Визначені напрями удосконалення сфери туризму дозволять гідно представити вітчизняний туристичний продукт на міжнародному ринку та підвищити рівень його конкурентоспроможності [6].

При щорічному збільшенні доходів України призведе до інтенсивної туристичної діяльності, а також до зростання кількості споживачів з великими доходами. В майбутньому українці будуть характеризуватися, як такі, що мають підвищену якість життя. Відпочинок, подоро-

жі, мистецтво та культура стануть основними факторами, які заповняють вільний час людей.

Дієвим способом реалізації фінансово – промислових проектів підприємств в умовах ринкової конкуренції можуть бути господарські товариства, які об'єднуються в групи по територіальному та галузевому принципу. Досвід створення таких кластерів переконує в перспективності такого підходу економіки.

Кластерний підхід був запропонований Майклом Портером, який у своїй теорії національної, державної й місцевої конкурентоспроможності економіки в якості основного організаційного сектора конкурентоспроможності визначає кластери [7].

В структурі туристичного кластеру доцільно виділяти чотири основних сектори:

- сектор виробництва туристичних послуг;
- сервісний сектор;
- допоміжний сектор;
- сектор забезпечення життєдіяльності туристичного кластеру [8].

Сектор виробництва туристичних послуг об'єднує підприємства, які безпосередньо створюють туристичний продукт. Перш за все, це туроператори та турагенти. Сюди відносять установи індустрії гостинності (заклади розміщення, харчування), компанії, які забезпечують перевезення туристів (залізниці, авіакомпанії тощо), заклади з організації дозвілля туристів (музеї, театри і т. д.); заклади розваг; природоохоронні установи – заказники, національні природні парки тощо) [9].

Сервісний сектор включає навчальні заклади туристичного профілю, страхові компанії тощо. Ці підприємства надають освітні, фінансові, страхові послуги іншим компаніям кластеру.

Допоміжний сектор складається з трьох головних елементів: підприємств з виробництва товарів туристичного призначення, сувенірів тощо; поліграфічних та картографічних організацій, телерадіокомпаній; органів державної влади, регіональних установ з туризму.

Останній сектор пов'язує між собою інші сектори, забезпечуючи їх взаємодію та спільну діяльність.

Але необхідно зазначити, що така структура туристичного кластеру не є сталою, тому що склад учасників може розширюватися. Все частіше встановлюються зв'язки з іншими кластерами економіки (найчастіше з продовольчими, автомобільними, медіа-кластерами) [10].

Основними перевагами туристичного кластеру є:

- взаємовигідне співробітництво (обмін інформацією, технологіями, досвідом, підвищення кваліфікації працівників);
- максимальне та ефективне використання ресурсів;
- підвищення привабливості територій для інвестування;
- розширення асортименту туристичних послуг та підвищення їх якості;

• учасники кластеру отримують більше можливостей та вищі прибутки;

• створення нових робочих місць шляхом залучення працівників різних видів економічної діяльності в обслуговування туристів [11].

Незважаючи на труднощі, які існують на даний момент ситуація в українському туризмі поступово змінюється. Для покращення розвитку індустрії туристичної галузі була розроблена Стратегія розвитку туризму та курортів на період до 2026 року, спрямована на формування сприятливих умов для активізації розвитку сфери туризму та курортів згідно з міжнародними стандартами якості та з урахуванням європейських цінностей, перетворення її на високорентабельну, інтегровану у світовий ринок конкурентоспроможну сферу, що забезпечує прискорення соціально-економічного розвитку регіонів і держави в цілому, сприяє підвищенню якості життя населення, гармонійному розвитку і консолідації суспільства, популяризації України у світі [12].

Висновки основного матеріалу дослідження. Підводячи підсумок, варто зазначити, що при дослідженні українського ринку туристичних послуг в умовах інтеграції до Євросоюзу, необхідно підкреслити, що країна володіє значними конкурентними перевагами в пропозиції туристичного продукту, а саме: зручне географічне розташування, сприятливий та різноманітний клімат, універсальне поєднання природно-рекреаційних ресурсів, а також багата культурно-історична спадщина

Визначені проблеми набуття нової якості економічного зростання та здійснення структурних економічних перетворень з метою підвищення рівня конкурентоспроможності на загальноєвропейському ринку. Туристична галузь набуває дедалі більшого значення для розвитку економіки та соціальної сфери України. Перспективність розвитку туризму як галузі народного господарства підтверджується всіма прогнозними даними світової туристичної організації, відповідно до яких у XXI ст. туризм стане найважливішою рушійною силою світового розвитку.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Зайчук К.А. Напрями державного регулювання туристичних ринків: матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (Луцьк, 18 травня 2017 р.). Луцьк, 2017. С. 13-15.
2. Стрішенець О.М. Теоретичні аспекти формування та розвитку транскордонного ринку туристично-рекреаційних послуг. Структурні зміни в економіці природокористування: теоретичні основи та прикладні аспекти: монографія / О. М. Стрішенець. Луцьк, 2016. С. 35-46.
3. Саричев В. І. Стан та перспективи світової та національної сфер туризму в контексті людського розвитку. Статистика України. 2014. № 2. С. 80–84.
4. Шевченко С. Перспективи європейської інтеграції ринку туристичних послуг України. Науковий вісник НЛТУ України. 2013. Вип. 23. Ч. 2. С. 124–130.

5. Давидова О.Г. Моделі державного регулювання розвитку туристичної діяльності: світовий досвід. Ефективна економіка. 2012. № 10. С. 21-28.
6. Козловський Р. Україна: туристичний рух. 2013. Український туризм. 2014. № 1. С. 26–28.
7. Портер М. Конкуренція : учеб. пособ.; пер. с англ. Москва : Изд. дом «Вильямс», 2003. 495 с.
8. Матюшенко І.Ю. Беренда С.В., Резніков В.В. Євроінтеграція України в системі міжнародної економічної інтеграції: навчальний посібник. Харків: ХНУ імені В.Н. Каразіна, 2015. 496 с.
9. Клименко І. В., Ус І. В. Ризики європейського інтеграційного проекту: виклики та можливості для України. Київ, 2012. 88 с.
10. Соціально-економічний стан України: наслідки для народу та держави: нац. доп. / заг. ред. В. М. Гейця. Київ: НВЦ НБУВ, 2009. 687 с.
11. Соколенко С.І. Проблеми і перспективи посилення конкурентоздатності економіки України на основі кластерів. зб. наук. праць / за ред. Є.І. Бойко. Львів: ІРД, 2008. 136с.
12. Про схвалення Стратегії розвитку туризму та курортів на період до 2026 року № 168-р від 16.03.2017р. [Електронний ресурс] – Режим доступу: URL: <http://www.kmu.gov.ua/control/ru/cardnpd?docid=249826501> (дата звернення: 10.08.2019).

REFERENCES:

1. Zaychuk K.A. Directions of state regulation of tourist markets: materials Intern. Research Practice Conf. (Lutsk, May 18, 2017). Lutsk, 2017. P. 13-15.
2. Strishenets O.M. Theoretical aspects of formation and development of the cross-border market of tourist and recreational services. Structural Changes in the Economics of Environmental Management: Theoretical Foundations and Applied Aspects: Monograph / OM Strishenets. Lutsk, 2016. pp. 35-46.
3. Sarichev V.I. The state and prospects of world and national tourism spheres in the context of human development. Statistics of Ukraine. 2014. № 2. P. 80–84.
4. Shevchenko S. Prospects of European integration of the tourist services market of Ukraine. Scientific Bulletin of NLTU of Ukraine. 2013. Vyp. 23. Part 2. P. 124–130.
5. Davidova O.G. Models of state regulation of tourist activity development: world experience. An efficient economy. 2012. № 10. P. 21-28.
6. Kozlovsky R. Ukraine: tourist movement. 2013. Ukrainian tourism. 2014. № 1. P. 26–28.
7. Porter M. Competition: Textbook. tools.; trans. with English. Moscow: Ed. Williams House, 2003. 495 p.
8. Matyushenko I.Yu. Berenda S.V., Reznikov V.V. Ukraine's European Integration in the System of International Economic Integration: A Handbook. Kharkiv: VN KhNU Karazin, 2015. 496 s.
9. Klivenko I.V., Us I.V. Risks of the European integration project: challenges and opportunities for Ukraine. Kyiv, 2012. 88 p.
10. The socio-economic status of Ukraine: consequences for the people and the state: Nat. ext. / total ed. V.M. Heitz. Kyiv: NPC NBU, 2009. 687 p.
11. Sokolenko S.I. Problems and prospects of enhancing the competitiveness of Ukraine's economy based on clusters. Sat. Sciences. edit / edit E.I. Boyko. Lviv: IRD, 2008. 136 p.
12. On approval of the Tourism and Resorts Development Strategy for the period up to 2026 № 168-p of 16.03.2017 [Electronic resource] – Access mode: URL: <http://www.kmu.gov.ua/control/en/cardnpd?docid=249826501> (accessed: 08/10/2019).